

12 Myths about hunger

Klíčová slova : hlad, chudoba, země Třetího světa, USA, volný trh

Obsah:

Autor v článku připomíná dvanáct nejznámějších mýtů o tom, co je nese vinu za hlad v některých částech světa a ke každému mýtu přiřazuje pohled z reality, ve kterém zpravidla mýtus potvrzuje či kritizuje a upřesňuje skutečnou situaci. Na mýtus, který hlásá, že na světě se neprodukuje dostatek potravin, aby byli nasyceni všichni. Autor reaguje, že dle statistik se na světě produkuje větší množství potravin, které spolehlivě dokáže nasytit (ba dokonce přesytit) denně veškerou populaci. Problémem není nedostatek potravin, ale fakt, že mnoho lidí je příliš chudých, abych si dostatečné množství potravin mohlo dovolit.

Další mýtus říká „Příčinou hladomoru je příroda“, ale hlavním viníkem hladovění obyvatel v oblastech postižených přírodní katastrofou jsou nefungující ekonomiky, které nedokážou nabídnout každému rovnocenné příležitosti. Hlad v světě nezpůsobuje stále rostoucí světová populace, ale nesprávné přerozdělení půdy a nerovných ekonomických příležitostí. Dotčena je i otázka životního prostředí versus produkce potravin a otázka zelené revoluce, která by se zavedením nových biotechnologií mohla zdůraznit nerovnosti mezi vyspělými zeměmi a zeměmi Třetího světa.

Na mýtus, že potřebujeme velké farmy, autor tvrdí, že malé farmy pracují efektivněji a sklídí mnohem větší hektarové výnosy plodin, než farmy velké, které jsou nevykonné. Otázka, zda volný trh je řešením otázky hladu je podmíněna rozptýlenou kupní silou a podporou ne výrobců, ale spotřebitelů. Tzv. organizace volného obchodu (NAFTA, WTO) nutí lidi pracovat za stále menší platy, čímž prohlubuje chudobu a nemožnost se zabezpečit potravinami.

Aspoň částečným řešením hladu by mohla být pomoc z jiných zemí, ale ta často končí ne u těch potřebných, ale u mocných, vlád a vojenských sil států. Tím, že společnosti vyspělých zemí dávají svým dělníkům z chudých oblastí nízké platy, vyspělé země profitují z jejich chudoby, jelikož člověk z chudých podmínek je ochoten pracovat za nižší mzdu, která zcela nepokryje potřeby výživy ani bydlení. Řešením hladu by mohlo být ekonomické zabezpečení, které by mělo garantovat svobodu.

Komentář:

Ze všech zde popsaných mýtů vyplývá v podstatě jediná a hlavní příčina hladu ve zemích převážně Třetího světa, ale i hladovění lokálních skupin obyvatelstva v zemích vyspělých – chudoba. Řešením chudoby a rovnými možnostmi pro všechny se po staletí zabývají různé politické a ekonomické ideologie, především komunistické a socialistické ideologie. V mnoha státech byly tyto ideologie svého času realizovány, ale řešení otázky hladu nepřinesly. Každý člověk touží po vlastním bohatství a majetku, z toho důvodu nikdy nelze garantovat stejná práva a ekonomické možnosti všem – řešení problému hladu tímto způsobem je dle mého názoru nereálné. Z mírnit špatnou situaci hladových by pomohlo humanitární a finanční pomoci vyspělých zemí ne vládám chudých států, ale přímo lidem – jak to navrhuje autor článku.

Otázky:

1. Jak je možné efektivně zvýšit přístup k potravinám litém z chudých zemí?
2. Jakým způsobem může uvolnění trhu pomoci v boji proti hladu?
3. Existují další možnosti řešení celosvětového problému hladu?

David Slater

Dráhy rozvojových teorií: kapitalismus, Socialismus a další

Klíčová slova: kapitalismus, socialismus, marxismus, neoliberalismus, teorie modernizace, geopolitika

Obsah:

S rozpadem druhého světa po roce 1989, postupující globalizací a rostoucími konflikty a sociálním napětím, byla oživena také debata o dalším možném rozvoji z pohledu Sever – Jih. Autor se ve svém článku rozebírá dvě hlavní světové teorie rozvoje – tzv. Západní vizi rozvoje, která je prezentována teoriemi modernizace a neoliberalismem a vizemi inspirovanými učením Marxismu – Lenismu. V poslední kapitole článku je krátce popsána dnešní situace. Většina příspěvku je věnována rozboru vztahů mezi USA a Latinskou Amerikou ze dvou důvodů:

1. Je důležité pochopit historická, ekonomická, kulturní a geopolitická specifika země, jejíž síla je na počátku 21. století všudypřítomná a má hluboké dopady na všechny aspekty globálních událostí.
2. Jelikož byly USA hlavní mocností 20. století, k pochopení dynamiky mezi geopolitikou a teorií rozvoje je důležité vysvětlit povahu vztahů mezi USA a Třetím světem.

Dochází ke vzniku Západního modelu. Západní civilizace, racionálnost a pořádek byly považovány za celosvětově významné a důležité. Byla vytvořena řada hesel typu „civilizované versus barbarské národy“, „lide s historií a ti bez ní“, aj. V polovině 19. století byli za národ, který je schopný naplnit představy Západního modelu, považováni Anglosasové, kteří byli od přírody předurčeni k tomu, aby na americký kontinent šířili správný model vládnutí, obchodní prosperitu a křesťanství.

Západ (USA) cítil jako svou povinnost civilizovat a modernizovat ostatní národy a zavést na jejich území pořádek, což vyústilo v řadu okupací (Dominikánská republika, Haiti, Nikaragua a Kuba) s podporou domorodého obyvatelstva (Guerillské války v Dominikánské republice, potlačení hnutí za Kubánskou nezávislost na Kubě aj.). USA zabezpečily pořádek v zemi a zavedly řadu ekonomických a sociálních programů, které staly předchůdci současných rozvojových programů (vzdělání, hygiena a zdraví, doprava, ...) a rovněž zahájily investice do těžby surovin a ropného průmyslu v těchto zemích. Latinská Amerika byla v očích Američanu viděna jako zdroj exportních surovin a to zažehlo vlnu Latinskoamerického nacionalismu a podnítilo růst opozice proti USA.

Debaty o teorii rozvoje po 2. světové válce vycházejí právě z těchto střetů Sever – Jih. Ve 40. letech 20. století se objevily dvě teorie, které vycházely z rozvojové teorie západního modelu. První je „teorie modernizace“, která je teorií multidisciplinární a vícerozměrnou narozdíl od ekonocentrické marxistické teorie. Teorie předpokládala, že k rozvoji tradičních společností může dojít šířením inovací (kapitál, technologie, soukromě vlastnictví, demokratické instituce, západní hodnoty). Teorie modernizace měla dvě fáze. První trvala do poloviny 60. let 20. století a byla charakterizována optimismem a silným vírou v úspěch modernizace a westernizace tradičních společností. Druhá fáze je spojena s růstem radikálních nacionalistických hnutí třetího světa, počátkem války ve Vietnamu, revoluci na Kubě a růstem sociálních protestů uvnitř USA. Modernizace začala být spojována s politickým uspořádáním, společenským kolapsem a tzv. nemocí přechodu – komunismem.

Druhou teorií vycházející z teorie rozvoje byl neoliberalismus, který je charakterizován pojmy strukturální přizpůsobování, privatizace, deregulace, volný obchod a rozvoj založený na trhu. Při porovnávání obou teorií je třeba porozumět jejich chápání vztahu mezi veřejným a

soukromým sektorem. Neoliberalismus upřednostňoval soukromý sektor a veřejný sektor (tj. stát), považoval za brzdu rozvoje. Naproti tomu modernizační teorie přisuzovala větší váhu národním státům v rozvojových zemích a kladla důraz na rovnováhu mezi veřejným a soukromým sektorem. Lze shrnout, že obě teorie sdílejí přesvědčení ve všeobecnou platnost západního modelu rozvoje a předpokládají, že vzájemný střet Severu a Jihu přinese větší užitek právě Jihu. Obě teorie rovněž potvrzují hegemonii Západu ve věcech rozvoje a modernizace.

Další část článku se zabývá marxistickými teoriemi rozvoje. Vliv marxismu slábne kvůli několika problémům. Hlavním je skutečnost, že kapitalistický ekonomický rozvoj bude vždy ovlivňovat výsledek sociálních a politických procesů. Největším problémem marxistické teorie byla neschopnost popsat subjektivitu a identitu. Třídní boj, který vyústil v dělnickou revoluci, nebyl bojem dělnické třídy proti kapitalismu, ale jen určité skupiny, která sdílela podobné názory. V době propuknutí revoluce ale selhal pokus o zařazení revolucionářů do jedné konkrétní třídy. Příkladem marxistického režimu je např. autoritářského režimu jedné strany na Kubě. Na jedné straně je jasně patrný rozvojový úspěch kubánské revoluce (transformace systému zdravotnictví a vzdělávání, modernizace zemědělství a těžby nerostných surovin, instalace a rozšíření veřejného vybavení a služeb a výrazné snížení sociální a ekonomické nerovnosti), na druhé straně se po rozpadu bývalého SSSR se Kuba ocitla ve velké nejistotě a vstupuje v aktuálnost otázka: jak je možné zachovat sociální a ekonomické úspěchy post-revolučního období a zároveň otevřít politiku různým proudům?

Na závěr autor říká, že je třeba, aby se Sever otevřel před zbytkem světa snažil se o svou přeměnu, což vyžaduje vůli a přání učit se od Jihu. Pokud chceme dosáhnout opravdového globálního rozšíření vědění a porozumění, musí být překonána uzavřenost západu.

Komentář:

Autor v článku popisuje historický vliv několika moderních teorií na historický vývoj ve světě. Především se zabývá vlivem zemí Západního světa (především USA) na země Třetího světa (zde uvádí jako příklad země Latinské Ameriky). Ze zmíněných teorií autor vyzdvihuje teorie modernizace a neoliberalismu a kritizuje teorii marxismu, takový přístup je zcela typický pro celý západní svět. Autor až přehnaně chválí silný USA v zemích třetího světa a o lidech z nezápádních kultur se vyjadřuje jako o barbarech a lidech bez historie, což je dle mně příliš krátkozraké. V závěru článku je ale psáno, že by Západ neměl země Třetího světa jen ovládat, ale spolupracovat s nimi a učit se od nich, což je zmírňuje chválu západních teorií z předchozích částí článku.

Otázky do diskuse:

1. Lze se v současnosti zcela vymanit z vlivu supervelmocí?
2. Jaké teorie je v současnosti nejvíce globálně rozšířena?

Graham P. Chapman **The Green Revolution**

klíčová slova : zelená revoluce, biotechnologie, GMO

Obsah:

Již před dvěma stoletími Thomas Malthus vyvozoval závěry, že pokud lidstvo neučiní preventivní opatření před stále se zvyšující porodností, zemědělství nebude moct produkovat plodiny pro celou stávající populaci, vzroste četnost hladomoru, epidemií, válek, chudoby apod. Hladomory i války se v posledních 200 letech skutečně odehrávaly, populace

exponenciálně rostla, ale současná výživa i průměrná délka života jsou na lepší úrovni než dříve. Autor za tím vidí dva důvody. Jeden z nich vidí v tom, že bylo kultivováno více půdy a do přispělo k růstu produktivity v zemědělství. Další ve změně celého zemědělského systému – od ručního setí ke strojovému, osvojení nových odrůd atd. To se odehrávalo ale převážně v mírném pásmu, zatímco v Africe a Asii stále řádily hladomory.

Řešením tohoto problému se zabývaly některé teorie. Socialismus viděl řešení problému ve zrušení statkářství a kolektivizaci zemědělství (jako např. v Číně) nebo v přerozdělení půdy chudým. Rozvinuté západní země se snažily podporovat růst zemědělské produkce a zvýšit příjmy venkovského obyvatelstva technickými prostředky. Na toto téma vznikala řada organizací, v jedné z nich (CIMMYT) působil DR. Norman Borlaug, který se zabýval křížením a hybridizací rostlin. Výsledné rostliny měly malou výšku, což dovolilo požití vyšší dávky hnojiv a zvýšit produkci. Takový postup nepřinesl vždy pozitivní výsledky, např. na Filipínách rýže a obilí z vysokoprodukčních rostlin bylo nižší kvality, což vedlo ke snížení jeho ceny.

Nové zemědělství požadovalo vysoké výdaje, protože nebylo přizpůsobeno lokálním environmentálním podmínkám. Místo názvu „zelená revoluce“ by bylo správnější použít název „high external input agriculture“. Úspěch nových technologií se brzy dostavil, se zaváděním vysokoprodukčních odrůd zemědělská produkce se v mnoha zemích Asie a Latinské Ameriky zvýšila.

Závěrečná část článku se věnuje společenským a environmentálním dopadům výše popsaného vývoje. Nové technologie díky požadavkům na vysoké výdaje jsou dostupné hlavně pro větší a bohatší firmy a ne pro chudší a menší farmáře. Na venkově ale dochází k vytváření nových pracovních míst a sezónním proudům migrace. Environmentální dopady jsou vesměs negativní – hnojení, negativní dopady na půdu, kolísání hladiny podzemní vody aj. Zelená revoluce věnuje pozornost celosvětově významným plodinám, ale přehlíží plodiny lokálního významu jako jsou např. proso v Indii nebo maniok v Africe. Afrika je jediným kontinentem, kde se předpokládá růst obyvatel nezabezpečených potravinami. Někteří předpokládají, že tyto problémy vyřeší s použitím biotechnologií a genetického inženýrství.

Komentář :

Autor článku se zabývá přechodem k pokročilým formám zemědělské produkce využívajícím moderních technologií. Díky požití moderních technologií a genetické úpravy odrůd autor předpokládá zvýšení zemědělské produkce v méně rozvinutých státech a tím vyřešení otázky hladu. Tento přístup jistě má svou budoucnost, ale myslím si že je třeba zvážit okamžité velkoplošné pěstování takto upravených plodin, jelikož nevíme jak se v průběhu času budou tyto plodiny chovat v přírodě i jak užívání geneticky upravených potravin ovlivní lidský metabolismus. Každopádně je toto řešení světového hladu reálnější než myšlenky popsané v článku „12 Myths about Hunger“.

Otázky:

1. Vyřeší GMO problém hladu ve světě?
2. Jaký je váš názor boj proti hladu pomocí genetického inženýrství?
3. Existují možnosti, jak využívat moderní technologie s minimalizací negativních environmentálních dopadů?

Peter Bunyard

Tehri: Katastrofická přehrada v Himalájích

Klíčová slova: přehrada Tehri, Sunderlal Bahugun, odlesnění, těžba dřeva

Obsah:

Autor článku popisuje dopady stavby přehrady Tehri v Himalájích na dosavadní způsob života domorodého obyvatelstva a na okolní krajinu. V závěrečné části autor popisuje události, které se staly šest let po vydání článku.

260 metrů vysoká přehrada Tehri by měla vyrůst na řece Bhagirathi a měla by zatopit městečko Tehri a dalších 23 vesnic v údolí. Jejích obyvatelé by měly být vystěhováni, ztratili by půdu a právo na odškodnění by měly pouze za předpokladu, že by se stavbou přehrady souhlasili. Přehrada Tehri by mohla poskytovat pitnou vodu a elektřinu městu Delhi ležícímu 200 km na jih. Rovněž by mohla být využita pro zavlažování půdy bohatších farmářů a tím udržovat jejich vysoké výnosy ze Zelené revoluce. Kritici ale tvrdí, že opravdový užitek s přehrady budou mít jen ti, kteří chtějí mít stále zelené trávníky a bazény plné vody.

V nedávné minulosti byly do krajiny učiněny zásahy mající negativní dopad na řeku a celé její okolí. Kvůli intenzivnímu odlesňování, dochází k přeměně koryta řeky a k větším výkyvům stavu hladiny v obdobích sucha a dešťů. Lidé musí urazit větší vzdálenosti, aby mohli nasbírat dříví. Mnoho mužů odešlo za prací do města, aby mohli uživit své rodiny a veškerou práci vykonávají ženy, které tedy odlesněním trpí nejvíce. Dnešní doba nebere ohled ani na domorodé obyvatelstvo, ani na krajinu.

Domorodí obyvatelé jsou připraveni proti stavbě přehrady bojovat. Nejznámějším bojovníkem za práva domorodců je Sunderlal Bahugun. Díky němu problematika přehrady Tehri dosáhla mezinárodní úrovně. Sunderlal Bahugun držel dva dlouhé půsty, aby přiměl vládu přehodnotit stavbu přehrady. Nakonec pokaždé mu byl bylo přehodnocení slíbeno, ale po pár letech byla stavba znovu obnovena. Přehrada má hodně zastánců Světovou banka, která tvrdí, že velké přehrady jsou neustále potřeba. Aby podpořila tento diskutabilní názor, Světová banka tvrdí, že mnoho lidí postrádá systém odvodu odpadních vod a vodovody na pitnou vodu, což způsobuje smrt 2 až 3 miliónů lidí ročně (hlavně dětí), takže kdo je proti přehradám, je vlastně proti dětem.

Komentář:

Je přirozené, že každý velký lidský zásah do přirozené krajiny vyvolává množství rozdílných reakcí. V tomto článku autor pohlíží na stavbu přehrady Tehri kriticky, barvitě popisuje negativní dopady na přirozené procesy v krajině a na život domorodých obyvatel obývajících blízké okolí přehrady. Text budí dojem, že autorovi je prostředí velmi blízké a hájí práva a potřeby domorodých obyvatel. Chybí mi nestranný pohled na celý proces stavby a na výhody, které by mohla výstavba přehrady přinést.